

2. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima¹

Uvod

Države ugovornice ovog Pakta,
Smatrajući, u skladu s načelima izraženim u Povelji Ujedinjenih nacija, da je priznanje urođenog dostojanstva i jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske porodice temelj slobode, pravde i mira u svetu,
Priznajući da ova prava proizlaze iz urođenog dostojanstva ljudske ličnosti,
Priznajući da u skladu sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, ideal slobodnog ljudskog bića, oslobođenog straha i bede, može biti postignut samo ako su stvoreni uslovi koji omogućavaju svakome da uživa svoja ekonomska, socijalna i kulturna prava, isto tako kao i svoja građanska i politička prava, ù
Smatrajući da Povelja Ujedinjenih nacija nameće državama obavezu unapređenja sveopšteg i stvarnog poštovanja ljudskih prava i sloboda,
Uzimajući u obzir da pojedinac ima dužnosti prema drugim pojedincima i prema zajednici kojoj pripada i da je dužan težiti unapređenju i poštovanju prava priznatih u ovome Paktu,
Saglasile su se o sledećim članovima:

PRVI DEO

Član 1.

1. Svi narodi imaju pravo na samoopredeljenje. Na osnovu ovog prava oni slobodno određuju svoj politički položaj i slobodno sprovode svoj privredni, društveni i kulturni razvoj.
2. Radi ostvarenja svojih ciljeva, svi narodi mogu slobodno raspolagati svojim prirodnim bogatstvima i izvorima, bez uštrba po obaveze koje proizlaze iz međunarodne privredne saradnje, zasnovane na načelima uzajamne koristi i međunarodnom pravu. Ni u kom slučaju jedan narod ne može biti lišen svojih vlastitih sredstava opstanka.
3. Države ugovornice ovog Pakta, uključujući tu i one koje su odgovorne za upravljanje nesamoupravnim teritorijama i teritorijama pod starateljstvom, dužne su da olakšaju ostvarenje prava naroda na samoopredeljenje i da poštuju ovo pravo shodno odredbama Povelje Ujedinjenih nacija.

DRUGI DEO

Član 2.

1. Svaka država ugovornica ovog Pakta obavezuje se da preuzima korake do maksimuma svojih raspoloživih sredstava, kako putem vlastitog napora tako i kroz međunarodnu pomoć i saradnju, naročito na ekonomskom i tehničkom planu, u cilju

¹ Usvojen i otvoren za potpisivanje i ratifikovanje ili pristupanje rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 2200A (XXI) od 16. decembra 1966. godine. Stupio na snagu 3. januara 1976. u skladu sa članom 27.
Službeni list SFRJ" (Međunarodni ugovori) br. 7/1971.

postepenog obezbeđenja punog ostvarivanja prava priznatih u ovom Paktu putem svih pogodnih sredstava, uključujući tu naročito usvajanje zakonodavnih mera.

2. Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da jamče da se prava koja su u njemu proglašena izvršavaju bez ikakve diskriminacije zasnovane na rasi, boji, polu, jeziku, veroispovesti, političkom ili kakvom drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom poreklu, imovini, rođenju ili nekom drugom položaju.

3. Zemlje u razvoju, uz dužnu pažnju prema ljudskim pravima i svojoj nacionalnoj privredi, mogu odrediti u kome će obimu garantovati ekonomska prava priznata u ovom Paktu licima koja nisu njihovi državljani.

Član 3.

Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da obezbede jednako pravo muškaraca i žena na korišćenje svih ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava koja su nabrojana u ovom Paktu.

Član 4.

Države ugovornice ovog Pakta priznaju da, u uživanju onih prava koja država obezbeđuje u skladu s ovim Pactom, država može podvrgnuti ova prava samo ograničenjima utvrđenim zakonom, i to jedino u meri koja je u skladu sa prirodom tih prava isključivo u cilju unapređenja opšteg blagostanja u jednom demokratskom društvu.

Član 5.

1. Nijedna odredba ovog Pakta ne može se tumačiti tako kao da prećutno pridaje bilo kojoj državi, grupi ili pojedincu ma kakvo pravo da se upušta u bilo koju delatnost ili da vrši bilo koji čin kome je svrha uništenje prava ili sloboda priznatih u ovom Paktu, ili na ograničenja šireg obima nego što su ona predviđena u ovom Paktu.

2. Neće biti dopušteno nikakvo ograničenje ili ukidanje osnovnih ljudskih prava, priznatih ili koja su na snazi u nekoj zemlji na osnovu zakona, konvencija, propisa ili običaja, pod izgovorom da ih ovaj Pakt ne priznaje ili ih priznaje u užem obimu.

TREĆI DEO

Član 6.

1. Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo na rad, koje podrazumeva pravo svakog lica da dobije mogućnost da obezbedi sebi sredstva za život slobodno izabranim ili prihvaćenim radom, te će preduzeti odgovarajuće mere za zaštitu ovog prava.

2. Mere koje će svaka država ugovornica ovog Pakta preduzeti da bi se postiglo puno ostvarenje ovog prava uključiće tehničko usmeravanje i obrazovanje i u svome pozivu, izradu programa osposobljavanja, politiku i tehničke postupke koji su podobni za postizanje stalnog privrednog, društvenog i kulturnog razvoja i punog zaposlenja i proizvodnosti, pod uslovima koji će pojedincima sačuvati uživanje osnovnih političkih i ekonomskih sloboda.

Član 7.

Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo svakome na uživanje pravičnih i povoljnih uslova rada, koji obezbeđuju naročito:

- a) nagrađivanje koje, kao minimum, donosi svakom trudbeniku:
- 1) pravičnu platu i jednaku nagradu za rad jednake vrednosti bez ikakve razlike; posebno, ženama moraju biti zajamčeni uslovi koji nisu lošiji od onih koje uživaju muškarci, uz jednaku nagradu za jednak rad.
 - 2) pristojan život za njih i njihove porodice shodno odredbama ovog Pakta;
- b) bezbednost i higijenske uslove rada;
- c) podjednaku mogućnost za svakog da bude u svom radu unapređen u odgovarajuću višu kategoriju uzimajući u obzir jedino dužinu radnog staža i sposobnost;
- d) odmor, slobodno vreme, razumno ograničenje radnog vremena i povremeno plaćeno odsustvo, kao i nagradu za državne praznične dane.

Član 8.

1. Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da obezbede:
- a) pravo svakog lica da sa drugima obrazuje sindikate i da stupa u sindikat po svom izboru, zavisno jedino od pravila koja je utvrdila organizacija u pitanju, a radi zaštite i unapređenja svojih ekonomskih i socijalnih interesa. Vršenje ovog prava može biti predmet jedino zakonom predviđenih ograničenja, koja su neophodna u jednom demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka, ili radi zaštite i slobode drugih lica;
 - b) pravo sindikata da osnivaju nacionalne federacije ili konfederacije i pravo ovih federacija i konfederacija da osnivaju međunarodne sindikalne organizacije ili da se u njih učlanjuju;
 - c) pravo sindikata da slobodno obavljaju svoju delatnost bez ikakvih drugih ograničenja sem onih koja su u interesu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka, ili zaštite prava i sloboda drugih lica;
 - d) pravo na štrajk, s tim da se ono vrši saobrazno zakonima svake pojedine zemlje.
2. Ovaj član ne sprečava da se postave zakonska ograničenja vršenju ovih prava pripadnicima oružanih snaga policije ili državne uprave.
3. Nijedna odredba ovog člana ne ovlašćuje države ugovornice Konvencije Međunarodne organizacije rada iz 1948. o sindikalnim slobodama i o zaštiti sindikalnih prava da preduzimaju zakonodavne mere koje bi bile na uštrb ili da primenjuju zakon na način koji bi bio na uštrb jemstva predviđenih u pomenutoj Konvenciji.

Član 9.

Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo svakog na socijalno obezbeđenje, uključujući tu i socijalno osiguranje.

Član 10.

Države ugovornice ovog Pakta priznaju da:

1. Najšira moguća zaštita i pomoć treba da se pruži porodici, koja je prirodna i osnovna ćelija društva, posebno za njeno zasnivanje i dok je ona odgovorna za izdržavanje i odgoj dece o kojoj se stara. U brak se može stupiti samo po slobodnom pristanku budućih supružnika.
2. Posebna zaštita treba da bude pružena majci u toku razumnog vremenskog perioda pre i posle porodaja. U toku ovog perioda zaposlene majke treba da koriste plaćeno odsustvo ili odsustvo uz odgovarajuća davanja socijalnog osiguranja.
3. Posebne mere pomoći i zaštite treba da se preduzmu u korist sve dece i mladeži bez ikakve diskriminacije zbog porekla ili drugih razloga. Deca i omladina moraju biti zaštićeni od privrednog i društvenog iskorišćavanja. Njihovo zapošljavanje na

radovima štetnim po njihov moral i zdravlje, koji dovode u opasnost njihov život ili mogu sprečiti normalan razvoj, biće kažnjeno po zakonu. Države takođe treba da odrede granicu starosti ispod koje će zapošljavanje dečje radne snage biti zabranjeno i kažnjivo po zakonu.

Član 11.

1. Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo svakog lica na životni standard dovoljan za njega i njegovu porodicu, podrazumevajući tu i odgovorajuću ishranu, odevanje i stanovanje, kao i stalno poboljšanje životnih uslova. Države ugovornice će preduzeti celishodne mere za obezbeđenje ostvarivanja ovog prava, priznajući u tu svrhu suštinsku važnost slobodno prihvaćene međunarodne saradnje.

2. Države ugovornice ovog Pakta, priznajući svakome osnovno pravo da bude zaštićen od gladi, preduzeće pojedinačno i putem međunarodne saradnje potrebne mere, uključujući tu i konkretne programe:

a) za poboljšanje metoda proizvodnje, očuvanja i raspodele životnih namirnica punim korišćenjem naučnih i tehničkih saznanja, širenjem znanja o načelima ishranjivanja i razvitkom ili reformom agrarnih sistema na takav način da se postigne najpunije iskorišćavanje i upotreba prirodnih izvora;

b) za obezbeđenje pravične raspodele svetskih izvora hrane u odnosu na potrebe, vodeći računa o problemima koji se postavljaju kako u zemljama uvoznicama tako i u izvoznicama prehrambenih namirnica.

Član 12.

1. Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo svakog lica da uživa najbolje stanje fizičkog i društvenog zdravlja koje može postići.

2. Mere koje će države ugovornice ovog Pakta preduzeti u cilju postizanja ovog prava moraju obuhvatati mere neophodne za:

a) smanjenje broja mrtvorođenčadi i dečje smrtnosti, kao i zdravog razvoja deteta;

b) poboljšanje svih vidova industrijske higijene i higijene okoline;

c) sprečavanje i lečenje zaraznih, endemičnih, profesionalnih i drugih oboljenja, kao i borbe protiv tih bolesti;

d) stvaranje pogodnih uslova za obezbeđenje svima lekarskih usluga i lekarske nege u slučaju bolesti.

Član 13.

1. Države ugovornice ovog Pakta priznaju pravo svakog lica na obrazovanje. One su saglasne da obrazovanje ima da bude usmereno ka punom procvatu ljudske ličnosti i osećanju njenog dostojanstva kao i da će jačati poštovanje ljudskih prava i osnovnih sloboda. One su takođe saglasne da obrazovanje mora da omogući svakome da igra korisnu ulogu u slobodnom društvu, da unapredi razumevanje, trpeljivosti prijateljstvo među svim nacijama i svim rasnim, etničkim ili verskim grupama i da pomogne razvoj delatnosti Ujedinjenih nacija za očuvanje mira.

2. Države ugovornice ovog Pakta priznaju da u cilju postizanja potpunog ostvarivanja ovog prava:

a) osnovno obrazovanje mora biti obavezno i besplatno dostupno svima;

b) srednje obrazovanje u svojim raznim oblicima, uključujući tu i srednju, tehničku i stručnu nastavu, mora se učiniti opštim i dostupnim svakome putem svih odgovarajućih sredstava, a posebno postepenim uvođenjem besplatne nastave;

c) više obrazovanje ima se učiniti podjednako dostupnim svakome prema njegovim sposobnostima putem svih odgovarajućih sredstava, a naročito postepenim uvođenjem besplatne nastave;

d) osnovno obrazovanje treba da se podstiče ili pojača koliko je god moguće za ona lica koja nisu uopšte dobila osnovno obrazovanje ili ga nisu u potpunosti dovršila;

e) aktivno će se nastojati na razvoju školske mreže na svim stupnjevima, ustanovljavati podesan sistem stipendija i neposredno poboljšati materijalni uslovi nastavnog osoblja.

3. Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da poštuju slobodu roditelja, i u slučaju potrebe, zakonskih staratelja, da izaberu za svoju decu druge prosvetne ustanove sem onih koje je osnovala javna vlast, ali koje su u skladu s najnužnijim propisima koji mogu biti doneti ili odobreni od strane države u oblasti obrazovanja radi obezbeđenja verskog i moralnog vaspitanja njihove dece saobrazno njihovom vlastitom ubeđenju.

4. Nijedna odredba ovog člana ne treba da bude tumačena tako da se upliće u slobodu pojedinca i pravnih ličnosti da osnivaju i da upravljaju prosvetnim ustanovama, ali uvek pod uslovom da budu poštovana načela izneta u stavu 1. ovog člana i da obrazovanje koje se pruža u tim ustanovama bude u skladu s najnužnijim propisima koje bi država mogla doneti.

Član 14.

Svaka država ugovornica ovog Pakta, koja u trenutku kada postaje strana ugovornica nije u mogućnosti da obezbedi na svojoj matičnoj teritoriji ili na drugim teritorijama pod svojom vlašću obaveznu i besplatnu osnovnu nastavu, obavezuje se da u roku od dve godine izradi i usvoji podroban plan neophodnih mera za postepeno ostvarivanje, u okviru razumnog broja godina utvrđenog ovim planom, pune primene načela obavezne i besplatne osnovne nastave za sve.

Član 15.

1. Države ugovornice ovog Pakta priznaju svakome pravo:

a) da učestvuje u kulturnom životu,

b) da uživa blagodeti naučnog napretka i njegove primene,

c) da se koristi zaštitom moralnih i materijalnih interesa koji proističu iz bilo kog naučnog, književnog ili umetničkog proizvoda čiji je on tvorac.

2. Mere koje će države ugovornice ovog Pakta preduzeti u cilju obezbeđenja punog vršenja ovog prava moraju obuhvatati one koje su neophodne da bi se obezbedilo očuvanje, razvoj i širenje nauke i kulture.

3. Države ugovornice ovog Pakta obavezuju se da poštuju slobodu koja je neophodna za naučno istraživanje i stvaralačku delatnost.

4. Države ugovornice ovog Pakta priznaju blagodeti koje treba da proiđu iz pomaganja i razvoja međunarodnih veza i saradnje u oblasti nauke i kulture.

ČETVRTI DEO

Član 16.

1. Države ugovornice ovog Pakta se obavezuju da, shodno odredbama ovog dela Pakta, podnesu izveštaje o merama koje budu preduzete i o postignutom napretku u cilju obezbeđenja poštovanja prava priznatih u Paktu.

2. a) Svi izveštaji upućivaće se generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, koji dostavlja njihov prepis Ekonomskom i socijalnom savetu na razmatranje u skladu sa odredbama ovog Pakta;

b) generalni sekretar Ujedinjenih nacija dostavlja takođe i specijalizovanim ustanovama prepis izveštaja ili bilo koje odnosne delove izveštaja upućene od strane ugovornica ovog Pakta, koje su takođe i članice pomenutih specijalizovanih agencija, ukoliko ovi izveštaji imaju veze s pitanjima koja spadaju u nadležnost pomenutih ustanova prema propisima njihovih ustavnih akata.

Član 17.

1. Države ugovornice ovog Pakta podnose izveštaje povremeno, prema programu koji će utvrditi Ekonomski i socijalni savet u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog Pakta, pošto se bude savetovao sa državama ugovornicama i zainteresovnim specijalizovanim ustanovama.

2. Izveštaji mogu da označe činioce i teškoće koji sprečavaju ove države da u potpunosti izvrše obaveze predviđene ovim Paktom.

3. U slučaju kada su odnosna obaveštenja prethodno već bila upućena Organizaciji Ujedinjenih nacija ili nekoj specijalizovanoj ustanovi od strane neke države ugovornice ovog Pakta, neće biti potrebno ponovo pružati pomenuta obaveštenja, već će biti dovoljno tačno pozivanje na ova obaveštenja.

Član 18.

Na osnovu odgovornosti koja mu pripada prema Povelji Ujedinjenih nacija u oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Ekonomski i socijalni savet može da zaključi sporazume sa specijalizovanim ustanovama da one podnose izveštaje, koji se odnose na postignuti napredak u pogledu poštovanja odredaba ovog Pakta koje ulaze u okvir njihovih delatnosti. Ovi izveštaji mogu da sadrže podatke o odlukama i preporukama koje usvoje nadležni organi specijalizovanih ustanova o takvoj meri sprovođenja u delo (implementaciji).

Član 19.

Ekonomski i socijalni savet može dostaviti Komisiji za ljudska prava radi proučavanja i preporuka opšte prirode ili, ako ima mesta, radi obaveštenja, izveštaje o ljudskim pravima koje država podnosi shodno članu 16 i 17 kao i izveštaje o ljudskim pravima koje podnose specijalizovane ustanove shodno članu 18.

Član 20.

Države ugovornice ovog Pakta i zainteresovane specijalizovane ustanove mogu podneti Ekonomskom i socijalnom savetu primedbe na svaku preporuku opšte prirode, donetu na osnovu člana 19, ili na svako pozivanje na preporuku opšte prirode koja se nalazi u izveštaju Komisije za ljudska prava, ili u svakom dokumentu pomenutom u izveštaju.

Član 21.

Ekonomski i socijalni savet može podnositi s vremena na vreme Generalnoj skupštini izveštaje koji sadrže preporuke opšteg karaktera i sažeti izvod obaveštenja primljenih od država ugovornica ovog Pakta i od specijalizovanih ustanova o preduzetim merama i postignutom napretku u cilju obezbeđenja opšteg poštovanja ljudskih prava priznatih u ovom Paktu.

Član 22.

Ekonomski i socijalni savet može skrenuti pažnju drugih organa Organizacije Ujedinjenih nacija, njihovih pomoćnih organa i zainteresovanih specijalizovanih ustanova koje se bave pružanjem tehničke pomoći na svako pitanje koje pokreću izveštaji pomenuti u ovom delu ovog Pakta i koja može pomoći ovim telima da se izjasne, svako u svom delokrugu nadležnosti, o celishodnosti međunarodnih mera pogodnih da doprinesu uspešnom i postepenom sprovođenju u život (implementaciji) ovog Pakta.

Član 23.

Države ugovornice ovog Pakta su saglasne da mere međunarodnog karaktera za obezbeđenje i ostvarivanje ljudskih prava priznatih u pomenutom Paktu obuhvataju naročito takve metode kao što su zaključenje konvencija, usvajanje preporuka, pružanje tehničke pomoći i održavanje, u zajednici sa zainteresovanim vladama, regionalnih i tehničkih sastanaka u svrhu savetovanja i proučavanja.

Član 24.

Nijedna odredba ovog Pakta ne može se tumačiti na štetu odredaba Povelje Ujedinjenih nacija i ustava specijalizovanih ustanova, koje određuju odnose odgovornosti raznih organa Organizacije Ujedinjenih nacija i specijalizovanih ustanova u pogledu pitanja kojima se bavi ovaj Pakt.

Član 25.

Nijedna odredba ovog Pakta neće se tumačiti tako da nanosi štetu neotuđivom pravu svih naroda da uživaju i iskorišćavaju potpuno i slobodno svoja prirodna bogatstva i izvore.

PETI DEO

Član 26.

1. Ovaj Pakt je otvoren za potpisivanje svim državama članicama Organizacije Ujedinjenih nacija, ili članicama bilo koje od njenih specijalizovanih ustanova, svakoj državi ugovornici Statuta Međunarodnog suda pravde, kao i svakoj drugoj državi koju pozove Generalna skupština Ujedinjenih nacija da postane ugovornica ovog Pakta.
2. Ovaj Pakt podleže ratifikaciji. Instrumenti ratifikacije biće deponovani kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.
3. Ovaj Pakt će biti otvoren za pristupanje svakoj državi na koju se odnosi stav 1. ovog člana.
4. Pristupanje će se izvršiti deponovanjem instrumenata o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.
5. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obavestiti sve države koje su potpisale ovaj Pakt, ili koje su mu pristupile, o deponovanju svakog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 27.

1. Ovaj Pakt će stupiti na snagu posle deponovanja kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija tridesetpetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.
2. Za svaku državu koja ratifikuje ovaj Pakt, ili mu pristupi posle deponovanja tridesetpetog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju, pomenuti Pakt će stupiti na snagu tri meseca posle deponovanja od strane te države njenog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 28.

Odredbe ovog Pakta primenjuju se na sve jedinice federativnih država bez ikakvog ograničenja ili izuzetaka.

Član 29.

1. Svaka država ugovornica ovog Pakta može predložiti izmenu ili dopunu i njihov tekst dostaviti generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar će potom proslediti sve predložene izmene ili dopune državam ugovornicama ovog pakta, tražeći od njih da mu saopšte da li žele sazivanje konferencije država ugovornica radi razmatranja tih predloga i glasanja o njima. Ako se najmanje jedna trećina država izjasni u prilog ovog sazivanja, generalni sekretar će sazvati konferenciju pod okriljem Organizacije ujedinjenih nacija. Svaka izmena ili dopuna koju usvoji većina država ugovornica prisutnih na konferenciji i koje učestvuju u glasanju, podleže odobrenju Generalne skupštine Ujedinjenih nacija.
2. Ove izmene ili dopune stupaju na snagu kada budu odobrene od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija i prihvaćene od dve trećine država ugovornica ovog Pakta, saobrazno njihovim odnosnim ustavnim postupcima.
3. Kada ove izmene ili dopune stupe na snagu, one su obavezne za sve države ugovornice koje su ih prihvatile, dok druge države ugovornice ostaju vezane odredbama ovog Pakta i svakom izmenom i dopunom koju su ranije prihvatile.

Član 30.

Nezavisno od saopštenja predviđenih u stavu 5 člana 26, generalni sekretar Ujedinjenih nacija će obavestiti sve države koje se imaju u vidu u stavu 1 istog člana:

- a) o potpisima stavljenim na ovaj Pakt i instrumentima ratifikacije i pristupanja deponovanim shodno članu 26,
- b) o datumu stupanja na snagu ovog Pakta shodno članu 27 i o datumu stupanja na snagu svake izmene ili dopune predviđene u članu 29.

Član 31.

1. Ovaj Pakt, čiji su tekstovi na engleskom, kineskom, španskom, francuskom i ruskom podjednako verodostojni, biće deponovan u arhivi Organizacije Ujedinjenih nacija.
2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija dostaviće overene prepise ovog Pakta svakoj državi na koju se odnosi član 26.